

Sisäministeriölle, Helsingissä 10.8.2018

Viite: Lausuntopyyntö 21.6.2018, Hallituksen esitys arpajaislain muuttamisesta, SMDno-2018-1061

Asia: Suomen museoliiton lausunto

Museot eivät voi olla arpajaislakiuudistuksen maksajia

Rahapelijärjestelmän uudistukset on toteutettava pitkällä aikavälillä

Suomalaisen rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmän oikeutus perustuu siihen, että järjestelmän on todettu olevan paras tapa ehkäistä rahapelaamisesta aiheutuvia haittoja. Yksinoikeusjärjestelmää vahvistaa se, että rahapeliuottoja käytetään yleisen edun mukaisen toiminnan rahoittamiseen. Tämä ns. ”suotuisa liitännäisseuraus” on merkittävä peruste yksinoikeusjärjestelmän ylläpidolle. Näistä suotuisista liitännäisseurauksista tärkein on yleishyödyllisen toiminnan ylläpito, johon sisältyy muun muassa museoiden rahoittaminen.

Suomen museoliitto pitää tärkeänä, että pelihaittojen vähentämiseen kiinnitetään lisääntyvää huomiota ja samalla vahvistetaan yksinoikeuteen perustuvan rahapelijärjestelmän legitimitettiin. Lakiesityksessä pelihaittojen ehkäisemisessä keskitytään rajoitusten lisäämiseen. Rajoitusten onkin todettu olevan tehokas keino pelaamisen vähentämisessä ja pelaamisesta aiheutuvien haittojen ehkäisemisessä.

Pelaamisen vähentyminen luonnollisesti vähentää myös pelituloja ja sen myötä yleishyödylliseen toimintaan tarkoitettua rahoitusta. Rahoituksen vähentyminen puolestaan vähentää yleishyödyllisen toiminnan hyötyjä ja sitä kautta lisää yhteiskunnallisia ongelmia, joiden joukossa on myös ongelmapelaaminen. Onkin valitettavaa, kuten esityksessä todetaan, ettei lain taustalle ole käytettävissä sen enempää kansallista kuin kansainvälistäkään tutkimusta pelitoiminnan hyötyjen ja haittojen kokonaisuuden muodostamasta nettovaikutuksesta.

Koska lakiesitystä tehtäessä ei ole pystytty arvioimaan, mitkä esityksen yhteiskunnalliset kokonaisvaikutukset ovat, ehdotettujen toimenpiteiden käyttöönotossa on edettävä asteittain. Tämä edellyttää huomattavan pitkää siirtymäkautta, jonka pitäisi jatkua vähintään vuoteen 2023. Tätä Veikkaus Oy on esittänyt ja talouspoliittinen ministerivaliokunta on pitänyt mahdollisena. Siirtymäkauden aikana ja myös sen jälkeen tehtyjen päätösten vaikuttavuusarviointit on tehtävä ennen kuin päätetään seuraavista toimenpiteistä. Vaikuttavuusarviointi voi johtaa siihen, että jatketaan samalla ja mahdollisesti rajoituksia kiristävällä linjalla, tai siihen, että rajoituksia väljennetään.

On hyvä, että edellä kuvattu toimintamalli on lakiesityksessä huomioitu. Sen sijaan esityksessä oleva muotoilu ”vaikuttavuusarvioinnin perusteella voidaan rajoituksia muuttaa tai laajentaa” ei ole selkeä. Lakiesityksessä olisi yksiselitteisesti todettava, että se sisältää myös mahdollisuuden rajoitusten väljentämiseen. Tämä on tärkeää tilanteessa, jossa päätetty toimenpide ei tuota toivottua tulosta tai yhteiskunnalliset kokonaisvaikutukset osoittautuvat epäedullisiksi. Selkeytystä edellyttää myös se, että Veikkaus Oy:lle on annettava siirtymäkaudella riittävät mahdollisuudet tunnistautumisen edistämiseen ja muihin uudistuksiin vapaaehtoiselta pohjalta ennen pakon voimaantuloa. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi asiakkaan palkitsemista tunnistaumisesta.

Lakiesitys toteuttaa museoiden rahoituksessa tunnistettuja uhkia

Sipilän hallituksen (2015–2018) aikana museoiden valtionosuusrahoitus on laskenut 12 %. Samaan aikaan hallitus on siirtänyt rahoituksen painopistettä budjettirahoituksesta veikkauvoittovaroihin. Kun vuonna 2015 valtionosuusrahoituksesta 45 % katettiin budjettivaroilla, on vastaava osuus vuonna 2018 enää 33 %. 2010-luvun alussa budjettivarojen osuus museoiden valtionosuusrahoituksesta oli 52 %.

Suomen museoliitto on toistuvasti esittänyt huolensa tästä kehityksestä ja sen vaikutuksista museotoiminnan pitkäjänteiseen rahoittamiseen. Uhkana on nähty, että Veikkauksen tulokehitys ei välttämättä jatku myönteisenä kansainvälisen kilpailun kiristyessä. Nyt valtio on kuitenkin omilla toimillaan tekemässä ratkaisua, joka on leikkaamassa huomattavasti yleishyödylliseen toimintaan käytettyjä pelituloja sekä samalla toteuttamassa ne uhat, jotka rahoituksen painopisteen siirtoon ovat sisältyneet.

Lausunnolla olevan esityksen mukaan arpajaislain muutos leikkaisi Veikkauksen pelituloja 55–145 miljoonaa euroa. Tämä tarkoittaisi keskimäärin 5,5–14,5 % vähennystä museoiden ja muiden edunsaajien veikkauvoittovaroista saamaan rahoitukseen. Museoiden osalta tämä tarkoittaisi valtionosuusrahoituksen leikkautumista 1,1–3,2 miljoonalla eurolla (3,4–9,7 %). Tätä kehitystä ei missään tapauksessa voi kuvata esityksen vaikuttavuusarvioinnissa käytetyllä toteamuksella ”esityksellä voi olla jossain määrin vaikutuksia myös yleishyödyllisten yhteisöjen toimintaan”. Edellä oleva väheksyvä arvio kuvaa laajemminkin lakiesityksen vaikuttavuusarvioinnin ongelmia.

Pelitulojen vähentyminen kompensoitava arpajaisveroa laskemalla

Suomalaisen yksinoikeusjärjestelmän kannalta kummallista on, että taloudellisessa vaikutusarvioinnissa kiinnitetään vahvasti huomiota siihen, että lakiesitys vähentää arpajaisverotuloja. Arpajaisverotulojen vähentymisellä ei ole suoraa tai edes välillistä vaikutusta rahapelihaittojen vähentämiseen. Arpajaisverotulo ei myöskään ole rahapelijärjestelmän yksinoikeutta vahvistava ”suotuisa liitännäisseuraus”. Tilanne on päinvastoin. Arpajaisvero on riski yksinoikeusjärjestelmän legitimitetille.

Suomen museoliitto edellyttää, että arpajaislakiuudistus toteutetaan siten, ettei museoiden ja muiden edunsaajien toiminnan rahoitus vaarannu ja etteivät yleishyödyllistä toimintaa veikkauvoittovaroilla tekevät organisaatiot joudu siten uudistuksen maksajiksi. Pelitulojen lasku on kompensoitava. Käytännössä kompensatio voidaan rahoittaa laskemalla arpajaisveroprosenttia tai luopumalla siitä kokonaan. Toinen vaihtoehto on, että valtio lisää verotulopohjaista budjettirahoitusta. Tähän budjettikehys antaa mahdollisuuden, jos lausunnolla olevassa esityksessä mainitut rahapeliongelmiin vähenemisestä seuraavat säästöt toteutuvat.

Esityksessä todetaan, että ehdotetut lakimuutokset voidaan toteuttaa nykyisten määrärahojen ja kehysten puitteissa. Tämä ei ole Suomen museoliiton käsityksen mukaan mahdollista. Arpajaislain uudistuksen toteuttaminen edellyttää vähintään ministeriöiden budjettikehysten tarkistamista, vaikka valtion budjetin kokonaisuus pysyisi entisellään.

Kimmo Levä, pääsihteeri